

PODATKOVNI PROSTORI KOT SPODBUJEVALEC PODATKOVNEGA GOSPODARSTVA

Aleš Veršič¹, Mirjana Kljajić Borštnar²

¹ Ministrstvo za digitalno preobrazbo, Davčna ulica 1, 1000 Ljubljana

² Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, Kidričeva cesta 55a 4000 Kranj
aversic@gov.si, mirjana.kljajic@um.si

Prispevek naslavlja problematiko kroženja podatkov v digitalni družbi. V sodobnem podatkovnem gospodarstvu so podatkovni prostori lahko ključni gradniki, ki omogočajo varno, učinkovito izmenjavo ter uporabo podatkov. Ti spodbujajo inovacije, na primer pri razvoju storitev in izdelkov tudi ob uporabi metod umetne inteligence (UI) in poslovnih modelov. Kot pospeševalec podatkovnega gospodarstva imajo ključno vlogo pri ustvarjanju vrednosti iz podatkov ter spodbujanju sodelovanja med različnimi akterji. S sprejemom EU Uredbe o umetni inteligenci bo zagotovljena varna, odgovorna in vključujoča uporaba UI, s pomočjo podatkovnih prostorov ali minimalnih interoperabilnih mehanizmov, pa bo zagotovljena preglednost pri uporabi podatkov. Na ta način bo okrepljeno zaupanje v podatkovne izdelke, ki so nastali z uporabo UI. Raziskovanje njihovega vpliva in razvoj strategij za delovanje podatkovnih prostorov sta ključna koraka za nadaljnji napredek v digitalni ekonomiji.

Podatkovni prostori so sistem, ki vključuje decentralizirano infrastrukturo in je opredeljen z okvirom upravljanja, znotraj katerega potekajo zaupanja vredne podatkovne transakcije med udeleženci, hkrati pa podpira zaupanje in suverenost nad podatki. Znotraj posameznega domenskega podatkovnega prostora je lahko več primerov uporabe, ki jih lahko smatramo kot samostojni del. V vsakem posameznem primeru, lahko nastopijo isti podatkovni viri, vendar je končni rezultat popolnoma drugačen. Ključno je, da je zagotovljena skladnost z zakonodajo glede uporabe podatkov in da imajo posamezniki možnost nadzora kdo in zakaj uporablja njihove podatke, saj so dali privoljenje za njihovo uporabo in to privoljenje lahko tudi kadarkoli umaknejo.

Na konceptualnem nivoju imamo trenutno 14 domenskih podatkovnih prostorov: za kmetijstvo, kulturno dediščino, energijo, finance, okolje, zdravje, jezike, proizvodnjo, medije, mobilnost, javno upravo, raziskave in razvoj, veščine in turizem. Na področju mobilnosti lahko tako primeri uporabe vključujejo upravljanje prometa v pametnih mestih, storitve intermodalne mobilnosti od konca do konca kot tudi podrobno spremljanje prometne infrastrukture.

Podatkovni prostor delimo na dva tipa gradnikov, ki omogočajo njegovo delovanje. Tehnološki del omogoča podatkovno interoperabilnost, podatkovno suverenost in zaupanje ter ustvarjanje vrednosti podatkov, ki vključuje različne tehnične gradnike za objavo in izmenjavo podatkov in podatkovnih izdelkov. Organizacijsko poslovni del pa naslavlja poslovne modele in razvoj primerov uporabe, upravljalski ter pravni del. Gradniki iz poslovno-upravljalškega in tehničnega dela so prepleteni in soodvisni. Pomembno je, da je vzpostavljen poslovno-upravljalški del, saj le skozi ta okvir lahko tudi dosežemo vzdržnost delovanja celotnega podatkovnega prostora in tako zagotovimo finančne in kadrovske vire za razvoj, vzdrževanje in delovanje tehničnih gradnikov.

Pomembno je, da pri vzpostavljanju podatkovnega prostora sledimo namenu in dodani vrednosti za vse deležnike. Pri tem si lahko pomagamo s priporočili iz načrta verzije 1.0, ki so ga pripravili v okviru organizacije Data Spaces Support Center.

V raziskovalni fazi je potrebno identificirati deležnike uskladiti njihova pričakovanja. Temu sledi pripravljalna faza, v kateri se opredelimo primere uporabe (namen). Na podlagi tega pripravimo

funkcionalne zahteve in vzpostavimo organizacijsko obliko delovanja. V fazi izvedbe izvedemo analizo funkcionalnosti in načrtovanje podatkovnega prostora. Sledi priprava politik in dogovorov za delovanje podatkovnega prostora. Nato preidemo v operativno delovanje, v okviru česar je potrebno zagotoviti evalvacijo in optimizacijo delovanja.

Ključne besede: Podatkovni prostor; podatkovna ekonomija; organizacijski sistemi; upravljanje s podatki.

DATA SPACES AS AN ENABLER OF THE DATA ECONOMY

This paper addresses the challenges of data circulation in the digital society. In the modern data economy, data spaces emerge as crucial components facilitating secure, efficient data exchange and utilization, fostering innovation, and enabling the development of new business models and data products. As accelerators of the data economy, they play a vital role in extracting value from data and fostering collaboration among various stakeholders. Investigating their impact and developing strategies for their operation are key steps for further progress in the digital economy. The article outlines various definitions, portraying data spaces as decentralised infrastructures that facilitate trustworthy data transactions while ensuring data sovereignty and compliance with data regulations. It emphasises the importance of understanding stakeholders' expectations, aligning them to establish data spaces, and leveraging recommendations from the Data Spaces Support Center. The process involves identifying interested stakeholders, defining use cases, preparing functional requirements, establishing organisational structures, and implementing operational policies, culminating in the evaluation and optimisation of data space performance.

Keywords: Data space; data economy; organisational systems; data governance.